مقاله: ریشه شناسی شماری از واژگان تاتی خلخال

نویسنده: دکتر جهاندوست سبزعلیپور

با همکاری خانم رویا سیفی دانش اموخته رشته فرهنگ و زبانهای باستانی،

پذیرفته شده برای چاپ در مجموعه مقالات دومین همایش بین المللی زبان ها و گویشهای ایرانی

ایران، تهران ، دایره المعارف بزرگ اسلامی ۱۴ و ۱۵ دی ماه ۱۳۹۳

چکیده:

در این نوشتار شماری از واژه های گویش تاتی خلخال (همانند: nečīr «بز کوهی» < ایرانی آغازین: *naxu-scarya- «شکار برتر»؛ âver «آبستن» < ایرانی آغازین: *ā-puϑra- «پسردار»؛ tuška «بز ماده» < ایرانی آغازین: *turš-ka- «بُرّنده»؛ hīra «قسمتی از ساختمان که شبیه بالکن مسقف است یا طاقچه مانندی دارد که روی آن می‌نشینند» < ایرانی آغازین: *šaiϑra- «اقامت‌گاه»؛ sər «سرخ» < ایرانی آغازین: *suxra- «سرخ»؛ andiz «دژ طبیعی» < ایرانی آغازین: *hama-dīdzā- «دارای دیوارهای همانند»؛ kav «کبود» < ایرانی آغازین: *kapauta- «آبی»؛ diyaštan / diyas- «نگاه کردن» < ایرانی آغازین: *darsa- «ماده مضارع، دیدن» *daršta- «صفت مفعولی گذشته که بازمانده آن در زبان‌های ایرانی به عنوان ماضی به کار می‌رود» و...) از دیدگاه ریشه شناسی مورد بررسی قرار خواهند گرفت. هدف از انجام این پژوهش بررسی گوشه هایی از ریشه شناسی واژه های گویش تاتی برای روشن ساختن برخی از نکات مبهم تاریخ و فرهنگ گویشوران تاتی است و همچنین مهر تأییدی بر یافته های ایران‌شناسان در دیگر زبان‌ها و گویش‌های ایرانی می‌زند.روش به کار رفته در ریشه شناسی این واژه ها بدین صورت است که در مورد هر واژه، نخست بر اساس شواهد زبانی در خود گویش ساخت اشتقاقی واژه و دگرگونی‌های آوایی رخداده در گذز زمان توضیح داده خواهد شد و سپس بنابر واژه های برابر یا هم‌ریشه در دیگر گویش‌ها و زبان‌های ایرانی و زبان‌های هند و اروپایی به ریشه شناسی واژه و بازسازی صورت ایرانی آغازین و هند و اروپایی آغازین آن پرداخته خواهد شد. برای آوانویسی واژه های تاتی از روش آوانویسی سبزعلی‌پور (۱۳۹۰) و برای آوانویسی صورت‌های بازسازی شده ایرانی آغازین از روش آوانویسی مایرهوفر (۱۹۹۲) استفاده شده است.

واژه های کلیدی: گویش؛ تاتی خلخال؛ ایرانی آغازین؛ ریشه شناسی.